

היכלי תורה

יום וערש"ק פרשת צו יב אדר ב תשע"א ♦ דף היומי בבלי: מנחות ט ירושלמי: שבת לה

שיעורי
תורה

- נושאי הדף בעלון**
- אחיזת הדבר שמברך עליו ביד ימין.....מנחות ט
 - איטר יד בקשירת מנעלים.....מנחות י
 - נתלכלכה ידו בשחרות הקדירה אם מותר לנגבה בשבת.....מנחות יא
 - חצי שיעור רק באיסורי אכילה או גם בשאר איסורין.....מנחות יב
 - חובת לחם משנה בשבת בכיכר וחצי או בשתי פרוסות.....מנחות יג
 - איסור בישול בשר בחלב בחצי שיעור.....מנחות יד
 - יחיד שנדב פרוכת או ארון לציבור ורוצים הציבור לשנותם.....מנחות טז
 - כפתור ופרח.....עמוד 5

**וזאת תורת האשם וגו'
במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם..**

קרובן אשם הוא יוצא מן הכלל, שבכל הקרבנות נאמרה השחיטה בלשון יחיד, ואילו באשם נאמר בלשון רבים 'ישחטו את האשם'. ודבר זה צריך ביאור.

והנה אמרו במסכת סוטה (לב:): לא חילק הכתוב מקום בין חטאת לעולה, שלא לבייש את עוברי עבירה, היינו, שקבעה התורה את מקום שחיטת החטאת בצפון העזרה מקום שבו שוחטים גם את העולה, כדי שלא יבינו הכל שמביא קרבן על חטאו ויתבייש. ומקשה הגמרא, והא איכא דמים, דם חטאת למעלה ודם עולה למטה, כלומר, ובכך יבחינו שחטאת היא. מתרצת הגמרא, התם כהן הוא דיידע, כלומר, שבשעת זריקת הדם אין המקריב עומד על קרבנו, ורק הכהן יודע של מי הקרבן שאת דמו הוא מזה כעת, ואין זריקת הדם דומה לשחיטה שהיא תכופה לסמיכתו של בעל הקרבן.

אף על פי כן, ודאי ראוי לכהן להדר שלא יעמדו רבים בשעת שחיטת החטאת, שהרי תיכף לשחיטת החטאת הכהן מקבל את דמה ומזה אותו על המזבח, ויכולים העומדים בשעת שחיטה להבחין כי הוא מזה על הקרנות כדין חטאת, ויבינו כי המקריב הוא חוטא.

אולם האשם שגם זריקת דמו שוה לזריקת דם העולה, ששניהם מתנתם שתיים שהן ארבע, יכול הכהן לשחטו לכתחילה אפילו ברבים, כי לא יסתעף מזה למקריב שום בושא והלבנת פנים.

לכן אמר הכתוב באשם 'ישחטו את האשם' לשון רבים, כי יכול הכהן לשחטו במעמד כל הבאים לעזרה, ואין לו לחשוש שמא תבוא לו לזה בושת פנים.

עפ"י מלא העומר

אחיזת הדבר שמברך עליו ביד ימין

בשלחן ערוך (או"ח סי' רו ס"ד) כתב, כל דבר שמברך עליו לאוכלו או להריח בו, צריך לאוחזו בימינו כשהוא מברך. **ובלבוש** (או"ח שם) כתב הטעם שיש לאחוז במאכל שהוא בכדי שיכוין לבו על מה שיברך, **ובמשנה ברורה** (סי' רו ס"ק יח) כתב הטעם שצריך לאחוז המאכל ביד ימין מפני שיש להראות חשיבות לדבר שמברך עליו.

אולם בספר סדר ברכות (ענין לאחוז דבר המברך עליו) כתב הטעם לאחוז בימינו, על דרך שאמרו חז"ל (יומא טו:): כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא על צד ימין, לפי ששם העיקר והחיים והשלום, והביא מהזהור (ח"ג קרח קעת). שכל מה שעושה צריך להכלילה בימין, כמו שנאמר (שמות טו ו) 'מינך ה' נאדרי בכח'. וכתב שכל מעשיו יהיו בשמו של הקב"ה, ועל זה כתוב (תהלים קיח טז-יז) 'ימין ה' עושה חיל לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יה', ותורה ניתנה בימינו של הקב"ה, ומטעם זה 'יפול מצדך אלף ורבבה מימינך' (תהלים צא ז), שכן השמאל אלף ומן הימין רבבה, לפי שהימין שולטת בכל המצוות.

ועל פי זה כתב שצריך דווקא לאחוז בידו ואל יתחוב הפרי בסכין ויברך אף שיאחז הסכין בימינו, מפני שאז אינו אוחז בידו ממש, ועוד שהוא שני הפכים בנושא אחד. והובאו דבריו **באליה רבא** (סי' רו סק"ו) **במגן אברהם** (סי' רו סק"ו) ובמשנה ברורה (סי' רו ס"ק יח). וביאר בשו"ע הרב (סי' רו ס"ח) שהימין ממנה תוצאות חיים, והסכין כחו של עשיו המקצר חיים, ועל כן הם שני הפכים אם לוקח בסכין ביד ימין.

ו**כתב בכף החיים** (סי' רו ס"ק לא) שלכן דבר שדרכו לאוכלו על ידי מזלג יש לעשות המזלג בשאר מתכות שאינם ברזל, או יאחז הדבר שמברך עליו בידו בשעת הברכה, אבל לא יאחז במזלג של מתכת מהטעם הנזכר.

ובדברי יציב (שו"ת, אהע"ז סי' נג אות ט) כתב, שאפשר שמטעם זה היה המנהג אצל הצדיקים שאכלו בכפות של כסף ולא של ברזל, ויש לומר שבשאר המתכות שאינם ברזל אין חשש של מקצר חיים, וכן נקט **הרמב"ם** (בית הבחירה פ"א הט"ו) לענין מזבח, שרק ברזל פוגם את המזבח והוא משום שלא יונף המקצר על המאריך.

ובפרי מגדים (סי' רו א"א סק"ו) נסתפק לענין איטר יד באיזה יד יאחז בשעת הברכה. שלפי הטעם שכתב הלבוש נראה שאיטר יקח ביד ימין שלו, אבל לפי הטעם שכתב בסדר ברכות שהימין היא החיים יש לומר שאף איטר יקח בימין כל אדם. **ובדברי יציב** (שם, אות ז) כתב, שנראה שהטעם בפשיטות שיש לאחוז בימין הוא משום שהתורה החשיבתו, שהעבודה בבית המקדש היא ביד ימין כמובא בסוגייתנו, וגם בכדי שצריך לעשות המצוה בכל כחו ושלא יפול מידו, ולכך איטר יד יחזיק בימין שלו בכדי שיעשה המצוה בכל כחו ושלא יפול הדבר מידו.

איטר יד בקשירת מנעלים

בשלחן ערוך (או"ח סי' ב ס"ד) נפסק, ינעול מנעל ימין תחילה ולא יקשרנו, ואח"כ ינעול של שמאל ויקשרנו, ויחזור ויקשור של ימין. וביאר במשנה ברורה (סי' ב סק"ו) בשם הבית יוסף הטעם בזה, שלענין קשירה מצינו שהתורה נתנה חשיבות אל השמאל שקושר עליה תפילה של יד, ולפי זה כתב שאיטר יד שמניח תפילין בימין של כל אדם יקשור את נעל ימין לפני שקושר נעל שמאל. וכתב **בשער הציון** (שם ס"ק יג) שהמקור לכך הוא מתבואות שור (בכור שור שבת סא.).

ובמנחת יצחק (שו"ת, ח"י סי' א אות ב) תמה, שבתבואות שור לא כתב כן, אלא כתב שאיטר רגל שרגלו רגל ימין היא כהה, היא נחשבת לרגל שמאל ויקשרנה תחילה, שלענין קשירה התורה החשיבה את צד שמאל, וכל אחד יש לו להקדים את מה שנקרא אצלו שמאל, וכתב התבואות שור שכל שכן מי שהוא גם איטר רגל וגם איטר יד שיקשור שמאלו תחילה.

אבל איטר יד לחוד שרגלו הימנית היא כרגל ימין של כל אדם, משמע מדבריו שדינו ככל אדם לענין זה, ויש לו לקשור את רגלו השמאלית תחילה, שלענין קשירה תמיד יש להחשיב את צד שמאל. והביא שאכן דעת **הארצות החיים** (סי' ב המאיר לארץ ס"ק לא) שאיטר יד יקשור את נעל ימין תחילה וכדעת המשנה ברורה, אך עדיין צריך להבין מה הטעם בזה.

והנה **הלבוש** (שם סי' ב ס"ד) כתב, שיש טעם הגון לקשירת נעל שמאל תחילה, ממה שאמרו בחולין (פט.). בשכר שאמר אברהם (בראשית יד כג) 'אם מחוט ועד שרוך נעל', זכו בניו לשתי מצוות, לחוטין של ציצית ולרצועות של תפילין. לכך יש לדמות קשירת הנעלים לקשירת התפילין, כיון שעל ידי שרוך נעל זכו בהן וכיון שקשירת תפילין היא תחילה ביד שמאל ואחר כך קושר של ראש בראשו שהוא נוטה לצד ימין של ידו השמאלית, כן יהיה קשירת הנעל, שמאל תחילה ואחר כך יקשור הימין.

ועל פי זה כתב **הארצות החיים** (שם סי' ב ס"ק לא) שרק בקשירת מנעלים יש להקדים את קשירת נעל שמאל, אבל קשירת אנפילאות של לבד אין צריך להקדים שמאל לקשירה, כיון שרק קשירת הנעלים יש לדמותה לתפילין, אבל לא קשירת שאר הבגדים, וכן פסק המשנה ברורה (שם, שעה"צ ס"ק יב). אולם בשו"ע הרב (שם מהדו"ת ס"ד) פסק, שגם באנפילאות אם יש בהם קשירה יקשור שמאל תחילה, [דהיינו שלא סבר שעיקר הטעם להקדמת השמאל הוא מפני שיש לדמות מנעלים לתפילין, אלא סבר שלענין קשירה התורה החשיבה את צד שמאל], וכתב בבאר משה (שו"ת, ח"ב סי' ב) שכן דעת רוב הפוסקים.

ולפיכך כתב המנחת יצחק, שיש לומר שהארצות החיים לשיטתו שהטעם לקשירת המנעלים בשמאל הוא משום הדימוי לתפילין, ולא משום שלענין קשירה התורה החשיבה את צד שמאל, ולכך איטר יד שמניח תפילין ביד ימינו אף שברגלו הוא ככל אדם, עליו לקשור תחילה את נעל ימינו וכמו שקושר את תפיליו. אך כתב שזה אינו מספיק בדעת המשנה ברורה, שכתב שהמקור לכך הוא מתבואות שור, ובאמת אין זה כי אם דעת הארצות החיים.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

נתלכלכה ידו בשחרות הקדירה אם מותר לנגבה בשבת

כתב הח"י אדם (ח"א כלל מ"ח) מי שנתפחמה ידו בשבת משחרות קדירה וכיוצא בזה, שאם אין בו ממש רק מראה בעלמא, או אפילו יש בו ממש רק שהוא במיעוט היד, מותר ליטול ידיו ואינו חציצה, ויזהר שלא לנגבם אחר הנטילה משום איסור מוחק, רק ימתין עד שיתנגב ממילא, והובאו דבריו במנחת שבת (סי' פ"ס"ק קצט). **ובנשמת אדם** (סק"ב) ביאר וכתב, דבר ברור ומוסכם שהכותב על בשרו חייב בכל דבר שהוא רושם ומתקיים, והוא הדין הכותב בשחור והוא השחרורית מן הפחמין חייב, כמבואר בשבת (קד:): שהכותב בכל דבר שהוא רושם חייב אף בשחור, ופירש רש"י (ד"ה שחור) פ"חום. והמוחק טשוטש דיו או שאר דבר על מנת לכתוב שתי אותיות חייב, ואם כן על כל פנים בשלא על מנת לכתוב הוא שבות דרבנן. ולפי זה לנגב ידיו המלוכלכות שהוא מוחק שלא על מנת לכתוב אסור שהוא פסיק רישא שאסור אפילו בדרבנן.

והמהרש"ם (שו"ת, ח"ח סי' נג) כתב, שלפי זה יוצא מבוכה גדולה מה יעשו המוהלים בפריעה ומציצה שמתלכלכים בדם, ומה יעשו הנשים העוסקים בקדירות ומפחמים ידיהם, וכתב שיש לומר שכמו שהכותב בכתב שאינו מתקיים פטור, כמו כן יש לומר שהמוחק כתב שאינו מתקיים פטור, ואין לומר שהמוחק חמור מהכותב, שמאחר שביארה הגמרא (שם עה:): שהמוחק אות גדולה שיש במקומה לכתוב שתי אותיות חייב, וסיימו שם, וזה חומר מוחק מכותב [שאלו הכותב אות אחת גדולה, פטור], מוכח שאין עוד חומרא במוחק מכותב כמובא בסוגייתנו שאחר שסיימה הברייתא על עבודת הקמיצה, וזו היא עבודה קשה שבמקדש הקשו בגמרא רק זו קשה ואין עוד, והרי יש עוד עבודות קשות במקדש כגון מליקה וחפינה. ומוכח שבדרך כלל כשאמרו 'וזו היא' הכוונה שאין עוד, ואם כן אין מלאכת מוחק חמורה ממלאכת כותב אלא לענין מוחק אות גדולה, אבל לא לענין מוחק דבר שאינו מתקיים.

ואף שגם לכתוב כתב שאינו מתקיים אסור מדרבנן והוא הדין שאסור למחוק, יש לומר שדווקא כשמוחק על מנת לכתוב, שבכתב המתקיים אסור מן התורה, בזה יש לאסור מדרבנן בכתב שאינו מתקיים, אבל המוחק כתב שאינו מתקיים שלא על מנת לכתוב שגם בכתב המתקיים אין זה אלא איסור דרבנן, הרי זה גזירה לגזירה ומותר לכתחילה, ולפיכך כתב שאין לחוש לדברי הח"י אדם כיון ששחרות קדירה אינה דבר המתקיים ומותר למוחקה שלא על מנת לכתוב, ורק כשנתלכלכו ידיו בדיו שהוא דבר המתקיים יש להזהר שלא לנגב ידיו.

אולם נכדו בהערותיו **למהרש"ם ובאוד נדברו** (שו"ת, ח"א סי' עט אות קל) כתבו שכנראה **המהרש"ם** לא ראה הח"י אדם בפנים, וגם הח"י אדם לא כתב להחמיר בדבר שאין מתקיים, ולכך מוהל שנתלכלך בדם המילה יכול לרחוץ את ידיו, שכל זמן שהדם לח אין הוא דבר המתקיים, ומותר למוחקו גם לדעת הח"י אדם. אולם שחרות הקדירה נחשבת לדבר המתקיים וכמובא ברש"י (שבת קד: ד"ה שחור) שפחם נחשב לדבר המתקיים, ואם כן אסור למוחקו גם לדעת **המהרש"ם**. [ובתוספות חיים (ח"א שם ס"ק טז) כתב להקל מטעם אחר, וכתב באז נדברו שמכל מקום טוב ליזהר לדברי הח"א].

חצי שיעור רק באיסורי אכילה או גם בשאר איסורין

בחקרי לב (או"ח סי' נח) כתב, שיש לחקור בכל מלאכות שבת שברובן יש להן שיעור להתחייב, כגון הקוצר כגרוגרת חייב, וכן בשאר מלאכות, אם בכל אלו בפחות מכשיעור אסור מדין תורה, לפי מה שנפסק להלכה כדעת רבי יוחנן (יומא עד.). שחצי שיעור אסור מן התורה, או שיש לומר שרק בדבר מאכל נאסר חצי שיעור, ומעין מה שחילקו התוספות (חולין ה: ד"ה צדיקים ועוד מקומות) שאיסורי אכילה הם גנאי ביותר ורק עליהם נאמר 'אין הקב"ה מביא תקלה על ידי צדיקים', אבל בשאר איסורים פעמים שבאה תקלה לצדיקים, וכמו כן יש לומר שרק באיסורי אכילה אסרו חצי שיעור, אבל בשאר איסורים לא נאסר מן התורה חצי שיעור.

וכעין זה נסתפק **בפרי מגדים** (פתיחה לבשר בחלב ד"ה וחצי) בבישול והנאה מבשר בחלב אם אסור מן התורה בחצי שיעור, או רק באיסורי אכילה, וכתב בביאור הספק, שהנה הטעם שנתבאר ביומא הוא שחצי שיעור ראוי להצטרף לשיעור שלם. ויש להסתפק אם הכוונה שאחר שאכל חצי שיעור של דבר אסור יכול לאכול בכדי אכילת פרס חצי שיעור נוסף ולהתחייב, ולכן יש איסור תורה כבר בחצי השיעור הראשון שאכל, ולפי זה בשאר איסורים שלא שייך בהם כדי אכילת פרס, שלא נאמרה ההלכה 'בכדי אכילת פרס' אלא על איסורי אכילה, [וכגון מי שנהנה מחצי שיעור איסור בדבר שלוקים על הנאותו, ושוב נהנה מחצי שיעור אחר אינו מתחייב מלקות אף שעשה זאת בכדי אכילת פרס]. ולא שייך לומר בהם שראויים להצטרף וממילא אין איסור תורה בחצי שיעור, או שיש לומר שראוי להצטרף הכוונה שבשעה שעשה האיסור היה יכול לעשות בשיעור שלם ואז היה מתחייב, וזה שייך גם בשאר איסורים. [ובמה שתלה איסור חצי שיעור בטעם שראוי להצטרף ובחקרי לב ושאר הפוסקים לא משמע כן, ראה להלן].

ובחקרי לב (שם) נוטה לומר שאין לחלק, ובכל איסורים אף שאינם של אכילה אסרה התורה חצי שיעור. וכן מוכח **מנחות יאיר** (שו"ת, סי' טו), וכן כתב בפשיטות בצ"ח (פסחים כב: ד"ה והרי). אולם במנחה טהורה (להלן יז. ד"ה וראיתי להרב צבי) הביא דעת **החכם צבי** (שו"ת, סי' פו) שרק באיסורי אכילה נאסר מן התורה חצי שיעור, אבל בשאר איסורים לא נאסר, ו**בדרך המלך** (נדרים פ"א ה"ה ד"ה בהכי) כתב להוכיח כן מהמובא בסוגייתנו וכן פסק **הרמב"ם** (פסולי המוקדשים פי"ד ה"י), שהחושב בשעת הקמיצה או הקרבת הקרבן מחשבת פיגול באכילת חצי זית או בהקטרת חצי זית הקרבן כשר, ולכאורה כיצד הקרבן כשר, והרי העושה זאת עבר על איסור פיגול מן התורה שחשב על חצי שיעור, אלא מוכרח שבאיסור פיגול וכן בשאר איסורים שאינם של אכילה לא נאסר חצי שיעור.

ובמנחה טהורה (שם) הביא ששיטת רש"י (שבת עד. ד"ה וכי מותר לאפות פחות) שגם באיסורים שאינם של אכילה, וכגון האופה בשבת פחות מכשיעור, הדבר אסור מן התורה, וכתב לחלק, שבאיסורי אכילה גם אלו שלא נאמר בהם ריבוי בתורה נאסר בהם חצי שיעור, כיון שהם דומים לאיסור חלב שבו כתבה התורה לאסור גם חצי שיעור (ויקרא ז כג), אבל בשאר איסורים, רק אם נאמר בהם ריבוי מפורש אסרו בהם חצי שיעור, ובמלאכות שבת נאמר (שמות כ"ז) 'לא תעשה כל מלאכה', ריבתה התורה בתבית 'כל' לאסור גם חצי שיעור, אבל באיסור פיגול אין ריבוי ולכך לא נאסר בו חצי שיעור.

חובת לחם משנה בשבת בכיכר וחצי או בשתי פרוסות

במנחת יעקב (שו"ת שבסוף הספר, ס"י יב) כתב, שמה שהצריכו שתי ככרות 'שלמים' לסעודת שבת, (שו"ע או"ח סי' רעד ס"א) אין זה מדין תורה אלא אסמכתא בעלמא, ואף שנאמר בתורה (שמות טז כב) 'לחם משנה' ולמדו מכך (ברכות לט:): שצריך שתי ככרות שלמים, אין זו דרשה גמורה, מפני שגם אחד שלם ומחצה גם כן נחשב לשנים, וכמואב בברכות (ג:) שדוד המלך אמר על עצמו (תהלים קיט קמח) 'קדמו עיני אשמורת' דהיינו שהוא קם כל יום שני משמרות לפני בא היום, ומבארת הגמרא שבאמת הוא קם משמר וחצי קודם וגם על זה ניתן לומר 'קדמו עיני אשמורות', שאחד שלם ומחצה נחשב לשנים. ולכן מעיקר הדין די לסעודת שבת בכיכר אחד שלם ועוד חצי כיכר שגם לזה ניתן לקרוא לחם משנה.

ובחתם סופר (שו"ת, או"ח ס"י מו) כתב שדבריו צריכים עיון, שעל פסוק הנאמר בלשון רבים אפשר לומר שאחד ומחצה נחשב לשנים, דהיינו שניתן לומר לשון רבים על אחד ומחצה שלענין זה נחשב הוא כשנים, וכגון אם היו למדים שצריך לחם משנה מהפסוק (שמות טז כט) 'לחם יומים', היה מקום לומר שלחם וחצי נחשב לשני לחמים ושני לחמים לכתוב בו יומים לשון רבים. אבל היות שלמים זאת מהנאמר 'לחם משנה' שמפורש שם 'שני העומר לאחד', לא יתכן לומר שכתבה התורה שנים והכוונה אחד ומחצה. וכעין זה העיר בגליוני הש"ס (ברכות שם) והביא מהמבואר בבבא בתרא (קסב:) הרחיק את כתיבת העדים בשני שורות פסול, ומדייקת הגמרא ששורה וחצי כשר, הרי ששורה וחצי אינם שתי שורות.

אולם **במשיב דבר** (שו"ת, ס"י כא) כתב לחדש, שגם פרוסת לחם נחשבת ללחם, וכמו שנאמר לענין חלה (במדבר טו יט) 'מלחם הארץ' והלא פרוסה גם כן חייבת בחלה, ומוכרח שגם פרוסה שייך לקרוא לה לחם, ואם כן גם בשתי פרוסות יכול לצאת מעיקר הדין ידי חובת לחם משנה, שנחשב הדבר לשני לחמים ממש, אך כתב להקשות מסוגייתנו שמבואר שאם נפרס אחד מהחלות שבלחם התמיד כולן פסולות, ולאורה מדוע נפסלו הרי גם פרוסת לחם נחשבת ללחם ולא נחסר מהם דבר בזה שנפרסו, וכן קשה שגם לענין לחמי תודה מבואר (להלן מו.). שאם נפרס אחד מהם נפסלו, ויש להבין מדוע נפסלו.

וכתב לחלק, שהעיקר תלוי איך בא הלחם לפנינו, שאם בא לפנינו שלם, או אפילו פרוס אם נפרס ונקטן מכמותה, נחשב לחסר, ואין על זה שם לחם, אף שאם מלכתחילה היה בא לפנינו לחם קטן כזה היה קרוי לחם, אבל כיון שנפרס לפנינו אינו נחשב ללחם, אבל אם בא פרוס לפנינו ולא נשתנה מכמות שהיה, נחשב ללחם שלם, ולכך בלחם הפנים ולחמי תודה שנאפו לשם כך, אם נפרסו אחר כך נחשבים לחסר, מה שאין כן מי שיש לפניו שתי פרוסות יכול לצאת בהם ידי חובת שני לחמים ללחם משנה, ובלבד שכאשר בא לפניו היה פרוס.

אולם, **בלהורות נתן** (שו"ת, ח"א ס"י יד) כתב שנראה שהחילוק הוא, שבמקום שנתנה התורה מספר לחמים, הכוונה שכל לחם יהיה שלם, אבל כשנאמר לחם סתם, הכוונה גם ללחם שנפרס, שכן הוא גם לשון הבריות שבאמרם לחם אחד כוונתם ללחם שלם, ואם כן כשאומרים שנים עשרה לחמים הכוונה ל"ב שלמים, ששתיים עשרה הוא מורכב משתיים עשרה אחדים, ואם אחד מהלחמים הוא פרוס אין זה שתיים עשרה אחדים. אבל כשאומרים לחם סתם הכוונה גם לפרוטה, וכמו שמבשרים 'המוציא לחם מן הארץ' גם על פרוטה.

איסור בישול בשר בחלב בחצי שיעור

כלל הוא באיסורי אכילה, שאף על פי שאין חייבים על אכילתם עד שיאכלו מהם כזית, מכל מקום אף אכילת חצי שיעור אסורה מן התורה (יומא עד.), ובטעם הדבר נפסק להלכה (רמב"ם שביבת עשור פ"ב ה"ג, ועוד) כדעת רבי יוחנן (יומא שם), שהוא משום שהחצי ראוי להצטרף עם חצי אחר ולהשלים לשיעור שלם. ורבו הנידונים ביסוד זה בדברי הפוסקים, ואחד מהם הוא אם הסברא לחייב משום שראוי להצטרף שייכת רק באיסורי אכילה או גם בשאר איסורים, ויש לנידון זה ראייה מסוגייתנו, וכמו שיבואר.

כתב **בפרי מגדים** (פתיחה להלכות בשר בחלב אות ג), הסתפקתי באיסור בישול בשר עם חלב ובאיסור ההנאה ממה שנתבשל, אם גם בהם אסור חצי שיעור מן התורה כמו באיסור אכילה. שבגמרא מבואר שהטעם שחצי שיעור אסור מן התורה הוא משום שראוי להצטרף לחצי שיעור אחר ולהשלים לשיעור שלם וכמו שהובא לעיל, ויש להסתפק בפירוש דבר זה, שאם הפירוש הוא שחוששים שמא יטעה ויאכל עוד חצי זית בתוך כדי אכילת פרס ובכך ישלים לשיעור, אם כן אין זה שייך אלא באיסור אכילה, שבו יש הצטרפות בין מה שאכל קודם לבין מה שאכל אחר כך, כל שאוכל את שניהם בתוך כדי אכילת פרס. אבל באיסורי בישול והנאה אין זה שייך, ואם בישל עכשיו חצי שיעור ואחר כך בישל עוד חצי שיעור, אין הם מצטרפים בכדי אכילת פרס, וכן בהנאה, שהצירוף בכדי אכילת פרס התחדש רק בענין אכילה ולא בבישול והנאה. אבל אם הביאור הוא שחצי השיעור היה ראוי להצטרף מלכתחילה לעוד חצי זית, ובבואו לעבור את האיסור היה עובר בו בשיעור שלם, אם כן סברא זו שייכת גם בבישול ובהנאה, שאם היה מתחילה איסור שלם היה חייב עליו, ולכן יש איסור גם בחצי שיעור.

בשם אריה (שו"ת, יו"ד סי' סה) דן בדברי הפרי מגדים, וכתב שעיקר מה שכתב הפרי מגדים שבאיסור בישול והנאה של בשר בחלב אין שייך צירוף בפועל, אין נראה כדבריו, משום שאף בהם שייך צירוף אם עשה עוד איסור בתוך כדי דיבור. אך למעשה צידד שאין בזה איסור מן התורה מטעם אחר, משום שיש הבדל בין שיעור כזית באיסור אכילה לבין שיעור כזית באיסור בישול. שבאיסור אכילה, בין כשאוכל כזית ובין כשאוכל פחות מכזית הכל דרך אכילה, וההפרש שביניהם הוא רק שבכזית יש שיעור לחייבו ובפחות מכזית אין שיעור לחייבו. אבל בבישול שיעור כזית נאמר לעיקר דרך הבישול, שהמבשל פחות מכזית אינו דרך בישול כלל, כיון שדבר מעט כל כך אינו חשוב לא לאכול ולא לבשל, ואין מבשלים כמותו. והרי זה כמי שמבשל בלי שהבישול יתן טעם, שאין בו אף מעשה של איסור ולא שם של איסור. ועל פי זה צידד שאפשר שאף מדרבנן לא יהיה איסור בדבר, ומסיק שכל זה צריך עיון להלכה, ולא נאמרו הדברים אלא לפלפולא.

ובנפש חיה (שו"ת, יו"ד סי' יב) הביא סברת חותנו הגאון מקוטנא בעל ישועות מלכו, שצידד שגם בבישול בשר בחלב שייך צירוף שני חצאי זיתים, כיון שאם מבשל חצי זית, ובעודו קיים הוא חוזר ומבשל חצי זית אחר, הרי הם מצטרפים. וחתנו חלק עליו וכתב שאין חילוק לענין בשר בחלב אם החצי זית הראשון קיים או לאו, וכיון שפשוט שאם יבשל חצי זית היום וחצי זית לאחרי כמה שנים לא יצטרפו, הוא הדין שאם בישלם בזה אחר זה אינם מצטרפים.

יום חמישי יח אדר ב

מנחות טו

יחיד שנדב פרוכת או ארון לציבור ורוצים הציבור לשנותם

על פי זה נשאל במחזה אברהם (שו"ת, או"ח סי' לב) בדבר איש אחד שהיה לו ספר תורה בביתו עם ארון קודש ופרוכת, ונדב את הספר תורה והמעילים והפרוכת לבית הכנסת שבעירו, כדי שישתמשו בספר תורה עם המעיל שעליו, ואת הפרוכת יתלו על ארון הקודש שבבית הכנסת. ואחר זמן ביקש הגבאי לפרוס את הפרוכת הזו על ארון הקודש שבבית המדרש, והנדיב מחה ואמר שבדעתו היה לתת את הפרוכת רק לבית הכנסת ולא לבית המדרש. והגבאי אמר שמותר לשנות ולתלות את הפרוכת על הארון שבבית המדרש, משום שלב בית דין וגדולי הצבור מתנה לשנות את הנדבות לכל מה שירצו. והנידון בזה הוא אם גם בזה יש לומר שלב בית דין מתנה עליהם, כיון שהיתה נדבת יחיד, ואף על פי שמסר אותה לציבור (ראה תוס' מעילה יד. ד"ה בונין, שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' נז).

והשיב, שבאמת דין לב בית דין מתנה המבואר ברוב המקומות בש"ס, לא נאמר בנדבת יחיד, ומכוחו אין להתיר את העברת הפרוכת לבית הכנסת. אבל דין נוסף יש, והוא שיכולים בית דין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, וכן רשאים הם לשנות דבר נדבה לענין אחר בשב ואל תעשה, ודין זה שייך גם בנדבת יחיד. [ותירץ בזה את קושיית הטרת הקודש בסוגייתנו (בתוס' ד"ה וקדשו בא"ד בקרבן), עיי"ש]. וכן במקום שיש אומדנא שדעת המנדב עצמו היא שיוכלו לשנות, יכולים לשנות אף בנדבת יחיד.

ובנידון זה של הפרוכת שמשנים בקום ועשה, הרי הדבר תלוי, שאם המנהג קבוע ומבורר בעיר שמשנים את הנדבות לדברים אחרים, הרי זה כאילו התנדב המנדב על דעת מנהג זה, ויכולים לשנות. אבל אם אין המנהג מבורר היטב אין להקל לשנותו לדבר אחר.

אך הגאון בעל תקנת עזרא (בתשובה הנדפסת בקובץ צפונות יג עמ' מא) דן בארוכה בענין דומה לזה, בדבר אדם שנידב ארון קודש ואחר כך בנו ארון אחר מפואר יותר, וביקשו לעשות איצטבאות בארון הישן ולהשתמש בו כארון לספרים אחרים. והאריך הרבה בבירור נידון זה, אם לב בית דין מתנה בנדבת יחיד, והביא שיש ראשונים החולקים על התוספות וסוברים שאף בנדבת יחיד לב בית דין מתנה (ראה שיטמ"ק ב"ק קב:). וכתב שאף בדעת התוספות נראה, שאם יחיד נדר איזה דבר לתשמיש קדושה למוסרו לציבור יש להתיר לשנותו לדבר אחר מכח הכלל שלב ב"ד מתנה, שעד כאן לא כתבו התוספות דבריהם אלא בקדשי בדיק הבית או מזבח, שתכף כשהקדישם המקדיש מועלים בהם, ולא שייך בהם הכלל שהזמנה לאו מילתא.

אבל תשמישי קדושה כארון הקודש וכדומה, אף כשהקדישם היחיד לא חלה בהם הקדושה כלל, כיון שהזמנה לאו מילתא היא, ורק הציבור שמחנכים אותם בהשתמשותם בהם הרי הם מורידים עליהם את הקדושה, ואם כן הקדושה חלה על ידי מעשי הציבור, ואף בזה שייך לומר שלב בית דין מתנה עליהם, אף לפי דעת התוספות. [ומכל מקום למעשה לא התיר אלא על ידי חילול המעות תחילה, עיי"ש].

אמנות קודש

מנהלי ישראל עפ"י פסד התקני ע"פ

כל מקום שנאמר כף אינו אלא ימין

כתיב (בראשית ג א) 'ויאמר אל האשה אף כי אמר אלקים', כתיב (תהלים יט ח) 'תורת ה' תמימה משיבת נפש' היינו כעין השבת אבידה, כי התורה ניתנה להשלים החסרון אשר נטבע באדם מיום הולדו, וכאשר נאמר לאדם ומעץ הדעת לא תאכל, מזה קפץ עליו הנחש, כי כן דרך השונא לכוון את החסרון אשר נמצא במי ששונא ללכדו בחסרונו. וכשנאסר לאדם לאכול מן העץ הדעת היה מפני שיש לאדם חסרון בזה האכילה, ובאמת גם האדם היה מפחד מזה שהצריך הש"י להגדיר בעדו כמו שיתבאר, ולכן קפץ עליו הנחש והכשילו בזה. וזה ג"כ הענין שנאמר (דברים כה יב) 'כי ינצו אנשים והחזיקה במבושיו' היינו מי שיבייש את חבריו בהחסרון אשר נמצא בו ויתבייש בו ע"ז המשפט 'קצותה את כפה' היינו שנוטלין ממנו כל זכויותיו וינתנו לחבירו, כי כל מקום שנאמר כף אינו אלא ימין היינו כל הזכויות, וכן היה המשפט כאן על הנחש שנתקלל על גחונך תלך היינו שקצצו את כפיו לפי שכיוון חסרונו של אדם הראשון.

מי השילוח, בראשית

אמר ליה אביי לרבא כיצד קומצין אמר ליה כדקמצי אינשי

כתיב (ויקרא ב ג) 'והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלוא קמזו מסלתה ומשמנה', ונראה לפרש שהפסוק מרמז על מדת הקמצנות, וזהו שנאמר 'והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלוא קמזו', שישליך מעליו מדת הקמצנות ויאחז במדת הפזרנות. ועל דרך זה יש לומר ברמז הגמרא אמר ליה אביי לרבא כיצד מקמצין, שבאמת הוא פלא הלא כל אדם יודע שלא במותו יקח הכל, כי יעזוב לאחרים חילו ולמה איפוא יקמץ, אלא הקמץ שוכח בכל זה וסובר שיחיה לעד, זהו שהתפלא אביי ואמר ליה לרבא כיצד מקמצין, רצה לומר כיצד יוכל אדם להיות קמץ כנ"ל, אמר ליה כדקמצי אינשי, פירוש כשאדם הוא משוקע בקמצנות, אינשי לשון שכחה.

(דברי ישראל, ויקרא)

זה הכלל כל שמחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום פגול וחייבין עליו כרת ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן פסול ואין בו כרת

ובספרים מרמזים בזה, שאם מחשבתו בעניני עולם הזה שהוא תחת הזמן קדמה למחשבת מקום זהו הקב"ה, והיינו שיעקר הוא אצלו עניני העולם הזה, אז עבודתו פיגול וחייבים עליו כרת, שרחמנא לצלן נכרת מן העולם הבא. אך אם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן, שיעקר הוא אצלו עניני עבודת המקום להש"ת, אך עניני עולם הזה מפריעים לו והם טפלים, הגם שכל רעיונותיו צריך להיות למקום, ולא ליתן להטפל שיתפוס בו כה הרבה מקום וזמן, מכל מקום אין בו כרת, והיינו שלא נכרת חס ושלוש מאילנא דחיי, שאם עיקר כוונתו לשם שמים עוד לא נדחה עבודתו אשר עובד להש"ת, ויכול עוד להתעלות לבוא למדריגה לקיים 'ואהבת את ה' אלקיך וכו'.

אריה שאג, מבוא הארבה אות תתמ"ז

ממשיכים דף היומי עם 'עוז והדר'

חדש! מסכת מנחות מסדר קדשים החדש של עוז והדר עם מאות אלפי התיקונים

ניתן להשיג בהוצאות אלו:

ללמוד טוב יותר.

להבין את הדף.

ללמוד דף היומי.

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מוקד הזמנות: 1800-22-55-66